

יד
מהר"מ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
וישב
כסלו ה'תשע"ה ב'שכ"ו
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

בעניין סדר הדלקת נרות חנוכה לכתחילה, האם מימין לשמאל או משמאל לימין.
ביאור המאמר כל פניות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין.
דוגמאות לכך כגון הקפת המזבח, ברכת כהנים, נענוע הלולב.
צורת הכתיבה של-עם ישראל, בשונה מן הנצרים ומן הישמעאלים.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 058-70-20-222
קול הלשון – 03-6171031
מספר השיעור במערכת קול הלשון – 409
מספר השיעור בדיסקים – 284

השיעור להצלחת הדרך הנולד,
בן ידידנו הרב שמעון יצחקי יצ"ו,
יהי רצון שיזכה להיכנס בבריתו של-אברהם אבינו בעתו
ובזמנו, ויזכו הוריו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים,
אכי"ר.

השיעור להצלחת הדרך הנולד, בן ידידנו הרב שמעון יצחקי יצ"ו מירושלם עיר קדשנו ותפארתנו, יהי רצון שיזכה להיכנס בבריתו של אברהם אבינו בעתו ובזמנו, ויזכו הוריו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים, אכ"ר.

בעניין סדר הדלקת נרות חנוכה לכתחילה, האם מימין לשמאל או משמאל לימין. ביאור המאמר כל פניות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין. דוגמאות לכך כגון הקפת המזבח, ברכת כהנים, נענוע הלולב. צורת הכתיבה של עם ישראל, בשונה מן הנצרים ומן הישמעאלים.

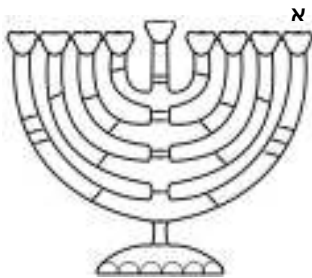
כתב מרן השו"ע בהלכות חנוכה [סי' תרע"ו סעיף ה'], יתחיל להדליק בליל ראשון, בנר היותר ימיני. ובליל ב', כשיוסיף נר אחד סמוך לו, יתחיל ויברך על הנוסף, שהוא יותר שמאלי, כדי להפנות לימין. וכן בליל ג', כשיוסיף עוד אחד סמוך לב' נרות הראשונות, יתחיל בנוסף, ובו יתחיל הברכה, ואח"כ יפנה לצד ימין. וכן בכל לילה. נמצא, שתמיד מברך על הנוסף, שהוא מורה על הנס, שהרי בתוספת הימים ניתוסף הנס.

כך הוא פסק מרן השו"ע, והרמ"א אינו חולק על כך. אדרבה, בספרו דרכי משה, הוא מסכים עמו במפורש לכך, למרות שישנן דעות שונות בדבר זה, שלוש וארבע שיטות, כיצד צריך להיות סדר ההדלקה לכתחילה. הדבר אינו מעכב, אלא השאלה היא, למצוה מן המובחר. כיון דקיי"ל בכל התורה כולה, כל פניות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין [מס' יומא דף י"ז ע"ב, מס' סוטה דף ט"ו ע"ב, ובעוד מקומות]. בהרבה עניינים, בש"ס ובפוסקים, הנושא הזה הינו כלל המוסכם.

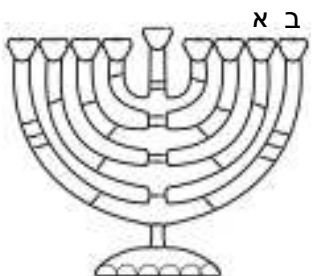
המלה 'פניות', נראית בלתי מדוייקת. משמע כי פירושו 'כל פניות', וכך לכאורה היה עדיף. ויש בספרי קדמונים הגורסים 'פניות'. אבל שגור לומר כך, "כל 'פניות' שאתה פונה יהיו לצד ימין". לכן ננקוט כך בהמשך.

לומדים זאת, מן ההיקף של מזבח, כפי שכתוב בפרק איזהו מקומן, לגבי כהן הזורק את הדם על ארבע קרנות המזבח. כתוב שם ומסכת זבחים פרק ה' משנה ג' כך, ודמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות, כיצד. עלה בכבש, הכבש הוא בדרום המזבח, ופנה לסובב, ובא לו לקרן דרומית מזרחית, מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית. פירושו, שהכהן הולך דרך ימין, לצד ימינו. הגמ' ביומא מביאה לראיה את הים של-שלמה, שהיה עומד על שנים עשר בקר, שהפסוק בספר מלכים [מל"א ז', כ"ה] מסדר אותם כפי הסדר הזה, וכדלקמן ד"ה בספר.

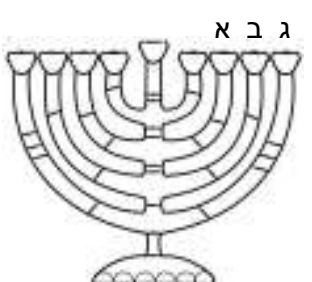
להבין זאת הלכה למעשה, איך לעשות ב'חנוכה' [דהיינו מנורת חנוכה], אולי אפשר לראות כאן [ע"ג הפרוכת שבביהמ"ד "פעולת צדיק" ב"ב]. אמנם כאן ישנם שבעה קנים, כי זאת אינה מנורת חנוכה, אלא ציור מרוקם של מנורת בית המקדש, ואצלינו במנורת חנוכה ישנם שמונה קנים, אבל הדבר אינו משנה לעניינינו. נניח שישנם כאן שמונה קנים, כמו

במנורת חנוכה. ביום הראשון, צריך להדליק מן הצד הימני.

וביום השני, צריך להדליק משמאל לימין.

וביום השלישי צריך שוב להוסיף את השמאלי, ולהמשיך לצד ימין, ובכך הדבר נקרא שאתה פונה משמאל לימין.

כך דעת רוב ככל הפוסקים. אולם תכף נראה בעז"ה, כי ישנן שיטות אחרות בעניין זה. ברצוני לברר בע"ה את כל השיטות והדעות, ואת הסברות לכאן ולכאן, ובעיקר להסביר את השיטה המקובלת להלכה למעשה.

מהרי"ץ זיע"א גם כותב כך, בספרו עץ חיים [דף ק"ס ע"ב]. בהתחלה מביא את לשון השו"ע, יתחיל להדליק בנר היותר ימני, ובשאר לילות יתחיל ויברך על הנוסף, שהוא יותר שמאלי, כדי להפנות לימין. ומוסיף מהרי"ץ, וכן כתב האר"י, וכן הוא מנהגינו.

לגבי המלים 'וכן כתב האר"י', ראוי להעיר שהמלה 'כתב', היא לאו דוקא. כי כידוע, רוב תורתו של האר"י, מה שיש לנו, היא מתלמידיו, בעיקר ממהר"ח. האר"י זיע"א, כתב בתחילת ימיו, כאשר היה צעיר, הוא כתב חידושים על הש"ס [ועיין שם הגדולים להחיד"א מערכת יו"ד], וכן הגהות על כמה דברים, כגון תומת ישרים [ועיין שו"ת פעולת צדיק ח"ב סי' מ"ח-מ"ט]. אבל הספרים הידועים, אלו המפורסמים בשם האר"י, כל תורתו, ושהיא בפרט בתורת הנסתר, נכתבה ע"י תלמידיו. הוא לא יכל לכתוב, כי תכף היו נפתחים לו מעיינות החכמה וכו', כמובא שם בספר שם הגדולים. אבל מ"מ רבים כותבים 'וכן כתב האר"י', למרות שבד"כ לא הוא אשר כתב זאת בפועל.

ואכן, כך מובא בשער הכוונות, ובפרי עץ חיים, וגם הכף החיים מעתיק זאת [בס"ק ל"א] בזה"ל, סדר הדלקת הנרות, היה נוהג האר"י ז"ל, כנוסח הכתוב בבית יוסף ז"ל על הטורים, וכן בספר שלחן ערוך. והוא, כי בלילה הראשון, ידליק הנר שבצד ימינו, שהוא היותר רחוק מן הפתח מכל שבעת הנרות. המדובר בזמנם, או לגבי אלה העושים כך גם בזמנינו, שהם מדליקים את הנרות סמוך לפתח. אולי נראה דוגמא, בשער הכניסה כאן לבית המדרש. הרי המזוזה היא בצד ימין, ואת ה'חנוכה' מניחים בצד שמאל. א"כ, אם מדליקים בחוץ ממש,

אזי מי שמדליק מצד ימין, זה הכי קרוב לפתח. אבל כיון שהם היו מדליקים בפנים, מפני הסכנה, פחדו מן הגויים, לכן הדליקו את החנוכה בתוך הבית, א"כ כשמדליקים בצד הימני, למי שיבוא בעת מולנו כנגד הפתח, הנר הראשון יהיה בעצם יותר רחוק מן הפתח. ובליל שני, ידליק נר השני לו, שהוא יותר סמוך אל הפתח, יותר קרוב לדלת, יותר מן הראשון. ואח"כ יפנה אל ימין, וידליק הנר הראשון, וכן על דרך זה, כל שאר הלילות. עד שנמצא כי בלילה האחרונה, מדליק הנר שבצד שמאלו, שהוא הנר היותר קרוב וסמוך אל הפתח, ומתחיל בו, ונפנה לצד ימינו, הקרוב קרוב קודם. ונמצא כי הנר הראשון מכולם, שהוא בצד ימין המדליק, נדלק אחרון בלילה האחרונה עכ"ל.

ח ז ו ה ד ג ב א

הכה"ח כותב, כי האר"י היה נוהג כנוסח הכתוב בבית יוסף על הטורים, וכפי שנפסק גם בשו"ע.

שאלה מהקהל: מדוע היה צריך לכל אריכות לשון זו, וכי מי אינו יודע שהבית יוסף הוא על הטורים?

תשובת מרן שליט"א: שמא היה ידוע להם בזמנם ספר נוסף בשם בית יוסף. אך עכ"פ כיון שלא נודע לנו על כך, עדיף לומר כי זה מפני שיש למרן חיבור נוסף בשם שו"ת בית יוסף (הכולל תשובות בענייני אהע"ז), ונתכוון בזה לאפוקי ממנו. כמו-כן יש למרן חידושים על מס' כתובות, הנקראים כן בשם בית יוסף.

ממשיך מהרי"ץ ואומר, ואעפ"י שהרב הלבוש כתב, להדליק כדרך שאנו בני ברית כותבים, מצד ימין לצד שמאל. הלבוש טוען, כי צריך להדליק, כפי סדר הכתיבה שלנו, של עם ישראל. הרי איך אנחנו כותבים, 'בראשית ברא אלדים', בתחילה האות ב"ת, ואח"כ האות ר"ש וכו'. אנו כותבים מצד ימין לצד שמאל. אולם הגויים, הנצרים, כותבים מצד

שמאל לצד ימין. אם כן, אם אתה אומר כדעת מרן, כי ביום השני וכן בשאר הימים, צריך להדליק משמאל לימין, הרי זהו כפי שהגויים כותבים, וזהו הפוך מדרך הכתיבה שלנו. לכן סובר הלבוש, שצריך להדליק כפי סדר הכתיבה, דהיינו מימין לשמאל.

אומר מהרי"ץ על זה, כבר השיגו הרב תוספת יום טוב, ואמרו שדרך ימין הוא מצד ימין לצד שמאל, נפלה כאן טעות בהדפסה, וצריך להיות הפוך, 'דרך ימין הוא, מצד שמאל לצד ימין'. גם לפני כן, כתוב 'ואמרו', זאת טעות, וצ"ל 'ואמר'. כלומר, זהו הנקרא דרך ימין, דהיינו שאתה הולך ימינה.

ולגבי הטענה שלו, מצורת הכתיבה שלנו, התשובה היא, שבכתיבה היד הולך מצד שמאל לימין, שמושך בקולמוס לצד ימין כנודע, וכן כתב בספר נש"ר ז"ל דף ג' ע"ב. אמרנו [שיעור מוצש"ק ויצא ה'תשע"ה] שזהו הספר נפתלי שבע רצון.

דעת התוספת יום טוב, כי אמנם נכון שבסדר הכתיבה, אנחנו כותבים מצד שמאל לצד ימין. אבל את כתיבת האות בעצמה, דהיינו משיכת הקולמוס, אנחנו מושכים מצד שמאל לצד ימין. למשל, הרי את האות בי"ת, מתחילים לכתוב בצד שמאל, ומושכים את הקולמוס לצד ימין. **ב** וכן בכל האותיות. גם את האות אל"ף, את היו"ד הימנית מתחילים לכתוב מצד שמאל, ומושכים את הקולמוס לצד ימין. וכן את הוא"ו שבאמצע האות, לא כותבים אותה מלמטה למעלה, אלא מלמעלה למטה. וכן את הרגל השמאלית, מתחילים לכתוב אותה מצד שמאל, ומושכים אותה ימינה. וכן האות גימ"ל, והאות דל"ת וכו'. כל האותיות נכתבות מצד שמאל לצד ימין, וא"כ הדבר נקרא 'כל פינות שאתה פונה יהיו דרך ימין'.

מהרי"ץ זיע"א, כותב זאת בעוד מקומות. אחת מהן, לגבי ההקפות בסוכות של-ההושענות וח"ב דף ס"ג ע"א, כותב מהרי"ץ כך, צריך להקיף לצד ימין. דהיינו, שבעת פנייתו להקיף, יפנה לצד ימין. בכדי להסביר, מה הפירוש לצד ימין, הוא אומר, תסתכל על עצמך, ותלך לפי היד הימנית שלך, היכן שהיא נמצאת. ריק"ש הל' נשיאות כפים, וספר ב"ש, כנראה הכוונה לספר באר שבע, והרדב"ז ופר"ח הל' חנוכה. וכן שיטת רוב האחרונים, דלא כהחולקים, עיין בספריהם ותרזה צמאונך. ויעויין גם כן בקונטרס המיוחד לזה מרבני איטליא ז"ל, נקרא 'דרך ימין'.

רבני איטליה, כתבו קונטרס מיוחד על הנושא הזה, הנקרא בשם 'דרך ימין', זהו ספר נדיר וקטן, המכיל בערך 20-18 דפים. אבל היה ויכוח ביניהם. היה חכם אחד שסבר בהיפך, והם דחו את דבריו. הם מזכירים שם, את הרב מנחם עזריה מפאנו.

הקונטרס הזה נקרא בשם 'פירוש דרך ימין', וכתוב שם בהתחלה כך, נשאלתי ימים מקדם, מקצת חשובי הבעלי בתים, על מה שאמרו ז"ל, כל פונות, כך הם גורסים, 'כל פונות', כמו שהזכרנו, שאתה פונה, יהיו דרך ימין. שהם תמהים, על שרואים שיש בעניין זה מהסתירה, כי לא בכל ענייני התורה והמצוה בדרכיה ופניותיה, אנו פונים דרך ימין. כי יש מהם, שנוהגים בהם לפנות דרך שמאל. רצונם בזה, כי בהבאת הס"ת מן ההיכל לתיבה, מביאים אותו ממזרח לצפון. למה כשאתה מביא את הס"ת מן ההיכל, אתה הולך לצד צפון? ומצפון למערב וכו', הם מאריכים על כך.

התשובה לכך היא ברורה. כאשר הוא מוציא את הס"ת, עומד מול ההיכל, נכון שצד דרום זהו 'דרך ימין' של המוציא, כאשר פניו כנגד ההיכל. אבל כיון שפניו כלפי הקהל, אחרי שהוא מוציא אותו, לכן הוא פונה לצד צפון, כי בעת זהו צד ימין שלו.

הוא עונה להם את התשובה, פותח ואומר כך, תמהני מאד מכם, איך אינכם מבחינים מפנייה אל הימין לפנייה אל השמאל, עד שאין אתם יודעים בין ימינכם לשמאלכם. ולמה לא נתתם לב, למה שאתם שונים בכל יום, פרק איזהו מקומן, דתמן תנינן 'חטאת הציבור והיחיד וכו' ודמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות. כיצד, עלה בכבש ופנה לסובב, ובא לו לקרן דרומית מזרחית וכו'.

ואח"כ הוא כותב בדף ב', נמצינו למדים, דהפירוש 'כל פינות שאתה פונה יהיו דרך ימין, היינו משמאלו לימינו.

והוא קצת מנמק כאן, מדוע הדבר כך, כדי שלעולם יִהְיֶה הָאָדָם מִהַלְךְ הַמַּעֲלָה והשלמות. שיתחיל מהגרוע והחסר, אל המעולה וְהַשְּׁלֵם. צד שמאל, הוא לא טוב, 'סטרא דשמאלא', לכן אדרבה, תלך דרך צד ימין.

ישנם שם עוד כמה תשובות, של כמה רבנים נוספים המסכימים לכך.

ובדף י"ח, חתום כאן הרב אליעזר דילמודיגו, ואח"כ עוד משהו נוסף, כתוב כך, הדין ברור לעומת מִבֵּין עִם תְּלִמּוּד, והמבין בעינו יראה ויבין, כי כל השמועות והסוגיות והראיות המפרשים כולם, באמת יעידון יגידון, שדרך ימין הוא הילוך האדם תמיד אחר יד ימינו, ויהפוך פניו וגופו על צד ימינו. והחולקים עליהם לומר דדרך ימין היינו איפכא, או שצריך לילך תמיד מזרח צפון מערב דרום, אלה האומרים שצריך ללכת כך, לא חשו לקמחייהו, וגלו אדעתיהו דלא ידעי צורתא שמעתתא, ולא נחתי לעומקה של-הלכה וכו'.

וגם הוא מוסיף בהמשך, ומנמק את הטעם, ולדעתי שטעם נכון בדבר, והוא שלא יהא המקום ליצר הרע, שהוא סטרא דשמאלא לשלוט כלל, כדאיתא בזוהר פרשת מקץ בענין נטילת ידיים.

חושבני, כי לכן אבותינו נע"ג נהגו כך, בהנחת הטלית על כתפיהם. דהיינו, לא כאשר היו עטופים בטלית ממש, אלא כאשר היו הולכים בדרך, היו שמים את הטלית כשהיא מקופלת על צד שמאל, כיון שהיצר הרע נמצא בצד שמאל. על דרך ולא תירא מצד שמאל [בדיואן]. אבל היום אני רואה כי יש אנשים שהתבלבלו, הרבה אנשים שמים את הטלית על הכתף הימנית, כאשר לפעמים הם הולכים עם טלית מקופלת על כתפיהם. אולם את הטלית המקופלת צריך להניח על הצד השמאלי, ולא על הצד הימני, וזאת בכדי להכניע את היצר הרע, שהוא בצד שמאל.

מקום נוסף, שמהרי"ץ מדבר על כך, זהו בשו"ת פעולת צדיק [מובא בפסקי מהרי"ץ חלק ראשון בהלכות נשיאות כפים דף רס"ב], שם הוא מאריך יותר על עניין זה, לגבי פניות הכהנים, כאשר הם פורשים את כפיהם, שהם פונים ימינה ואח"כ שמאלה, ולא ההיפך.

מובא בפסקי מהרי"ץ [שם] כך, אלו התיבות שהכהנים הופכים פניהם לדרום ולצפון, יברכך וישמרך וכו'. הדברים מוכיחים, שעמידת פניהם בתפילה, הוא למזרח. דהיינו, השו"ע מדבר, כאשר מתפללים לצד מזרח. מהרי"ץ כותב כך, כיון שאצלם בתימן, הם היו מתפללים לצד דרום, כיון שארץ ישראל היתה בצד דרום. אולם השו"ע מדבר, על העיר צפת, הרי שם היה מרן. אמנם, גם בעיר צפת הם היו צריכים להתפלל לצד דרום, אבל ההלכה מדברת על מה שבדרך כלל, שהמכוון הוא לצד מזרח. וכשמברכים את העם, אז פניהם למערב. הדבר כפי שאצלנו כאן בביהמ"ד, הכהנים נמצאים בצד מזרח, ופניהם לצד מערב. א"כ אומר מרן בשו"ע, כי הסדר הוא, שהכהנים הופכים פניהם לדרום ולצפון. לכאורה זאת קושיא. מדוע מרן אומר, 'לדרום ולצפון'? וקשה קצת, דקיימא לן כל פונות שאתה פונה לא יהו על דרך ימין, וא"כ היו צריכים להפוך פניהם לצפון ואח"כ לדרום. אומר מהרי"ץ,

והנה הרב באר הגולה, ציין לדין זה תשובת מהרי"ל סי' קמ"ח. א"כ הדבר מובן, כי השו"ע העתיק את תשובת מהרי"ל. ונראה לענ"ד, דאזיל לשיטתיה, דסברת האשכנזים ז"ל הוא, להפוך משמאל לימין, וכמו שהביא הלבוש לעניין הקפת נענוע הלולב בסי' תרנ"א ס"ו, שיקיף צפון מזרח מערב דרום, וכן נמי ס"ל בעניין הדלקת נר חנוכה בסימן תרע"ו, להתחיל ההדלקה מהנר היותר שמאלי, כדי להפנות לימין. דהיינו, בעניין זה, משום מה השו"ע נטה לסברת מהרי"ל, שבעצם זאת סברת האשכנזים, והכוונה למיעוט מהם, ישנם כמה מגדולי האשכנזים האוחזים בדעת הלבוש ומהרי"ל, הן בהקפת הלולב, והן בהדלקת נר חנוכה, שמדליקים מצד שמאל.

אבל לפי מאי דקיימא לן כסברת מרן השו"ע בסימנים הנו"ל, ובסימן קכ"ח סעי' י"ז, דבכל הפנות לא יהיו אלא מימין לשמאל, א"כ גם בכאן צריך להפוך פנים לצד צפון תחילה. ולדידן, כוונתו אנחנו שבארץ תימן, שפנינו בתפילה לצפון, צריכים להפוך פניהם בתחילה למערב, ואח"כ למזרח. וכך מנהג הכהנים.

אך צ"ע על מרן הקדוש, שנטה כאן לסברת חכמי אשכנז. מדוע מרן פתאום עשה כאן ההיפך? ומהרי"ץ מתרץ את הדבר בדוחק, כיצד ליישב את זאת, והוא מסביר כי השו"ע העתיק את מהרי"ל, רק בכדי להבין את הסברא, שצריך לפינות לימין. דהיינו, את המקור של-דין, להיכן צריך לפינות, את זאת כתב מהרי"ל. אבל לגבי הפרט הזה, השו"ע אינו מסכים איתו. זהו דבר הצריך עיון. אבל בכל אופן, כך מהרי"ל אוחז.

יוצא לעניינינו כך. לפי מרן השו"ע, ההדלקה צריכה להיות משמאל לימין.

ולפי דעת הלבוש, והטורי זהב, והפרי מגדים, הכותב כי גם הוא בעצמו נהג כך, הם סוברים שההדלקה צריכה להיות מימין לשמאל,

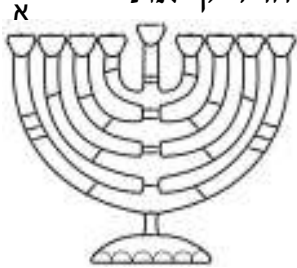

כפי צורת הכתיבה.

כמו שהאדם כותב את המלה 'בראשית', הוא מתחיל באות ב"ת, ואח"כ רי"ש, ואח"כ

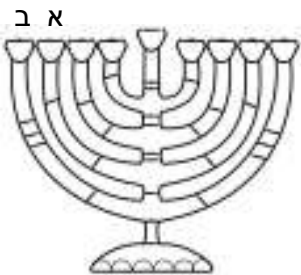
אל"ף, ואח"כ שי"ן וכו', כך צריכה להיות הדלקת הנרות. אלו הן שתי האפשרויות, בנתיים.

ישנה אפשרות נוספת, להדליק את

החנוכה מצד שמאל, ביום הראשון להדליק את השמאלי ביותר,

וביום השני תדליק מצד ימין לצד שמאל, כפי צורת הכתיבה.

כך מבואר בטורי זהב, ובפרי מגדים, כיון שבעצם ישנה כאן נקודה נוספת. הם לא רוצים להדליק מצד ימין של 'חנוכה'. כיון שאם החנוכה נמצאת בפתח, אזי הם סוברים שתדליק כמה שיותר סמוך לפתח. הם מעדיפים, שההדלקה תהיה כמה שיותר קרוב לפתח. לכן, ביום הראשון תדליק את הנר השמאלי ביותר, וביום השני תדליק

את הסמוך לו מצד ימין, ואז תדליק את השמאלי, וכן על זה הדרך. כלומר, תדליק מימין לשמאל, אבל תתחיל בצד השמאלי של-חנוכה.

יוצא א"כ, כי יש לנו שלש-ארבע שיטות, שהם בעצם כל אפשרויות ההדלקה. או בצד שמאל, משמאל לימין ומימין לשמאל. או מצד שמאל, משמאל לימין ומימין לשמאל.

בכוונה אני אומר ג' וד' שיטות, ולא באופן מוחלט ג' או באופן מוחלט ד', כי לאמיתו של דבר זה ג' שיטות [וכמו שהוזכר בהדיא בביאור הלכה, שנביא בסוף השיעור, לקמן ד"ה בכל אופן. וכ"ה בפסקי תשובות]. אלא ששיטה אחת נחלקה לשתיים. כי מה שהט"ז והפמ"ג אומרים, הדבר הוא תלוי באיזה מקום מונחת מנורת-החנוכה. מה שאמרנו בשמם לעיל, הוא כשצד שמאל של-מנורה סמוך לפתח. אך אם זה בהיפך, ממילא ידליקו בצד ימין של-מנורה. וכמובא בכף החיים [סי' תרע"ז ס"ק ל"ב] שלדעת מהרש"ל בתשובה [סי' פ"ה] דכשאינן מזוזה ומונחים בימין הפתח, צריך להתחיל בנר הימני, שהוא סמוך לפתח, ונמצא שלא יהא פונה לימין, אלא מימין לשמאל. וע"כ המדקדק יניח לאורכין בטפח הסמוך לפתח, שאז כולן שוין בעניין טפח הסמוך לפתח, שכולם סמוכין בכניסת הפתח, ואז ידליק משמאל לימין. וכ"פ הב"ח. ומט"מ כתב בשם רש"ל, שיניחם בתוך חלל הפתח כמו המזוזה יעו"ש.

בעת נדייק בס"ד בלשון מרן. והדבר מובא לא רק בשו"ע, אלא גם בספרו בית יוסף. אם מתעמקים בדבריו, אזי נראה ונבין כי בעצם כתובים כאן שני דברים. מרן בהתחלה אומר, יתחיל להדליק בנר ראשון, כדי לפנות לימין. אח"כ מרן אומר, נמצא שתמיד מברך על הנוסף, שהוא מורה על הנס, שהרי בתוספת הימין ניתוסף הנס. נמצא כי מרן כתב כאן, נכלל בלשונו, שני נימוקים.

ישנו דין כללי בכל התורה כולה, 'כל פינות שאתה פונה יהיו לדרך ימין, כך הוא התחיל. ואח"כ הוא בא ואומר, כי בעצם בעניין ה'חנוכה', ישנו טעם נוסף. כי כאשר אתה עושה בדרך הזאת, אתה מרויח עוד דבר, שבתוספת

ישנה שיטה נוספת, שהיא שיטת הגר"א, ועוד לפניו כתב זאת מהרש"ל. לדעתם, גם הם אומרים שצריך להתחיל בנר השמאלי של-חנוכה, אבל לגבי סדר ההדלקה, הם סוברים

כדעת מרן, וכדעת

מהרי"ל, שמדליקים משמאל לימין. מצ"ב תמונה:

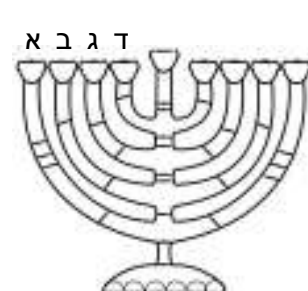
הם גם אומרים, שצריך להתחיל בנר השמאלי.

אבל הגר"א טוען על מרן, בלשון מאד חריפה, הוא אומר כי אין לדברים הללו לא טעם ולא ריח. למה אתה אומר, כי צריך להדליק תחילה בנר הנוסף, הרי הנר הנוסף הוא רק מצד הידור, שהרי העיקר הוא להדליק בכל יום נר אחד בלבד. א"כ, איך אתה רוצה להתחיל להדליק בנר הנוסף? הרי אתה עושה את הטפל עיקר, ואת העיקר טפל? למה ביום השני, צריך להתחיל מהנר השמאלי, הרי ההדלקה העיקרית היא בנר הימני? ממילא לדבריו, א"א להתחיל עם הנוסף.

שאלה מהקהל: מה זה משנה? עכשיו הוא העיקרי?

תשובת מרן שליט"א: אבל מרן הסביר כך, 'נמצא שתמיד מברך על הנוסף'. מרן בעצמו אומר, שזהו 'הנוסף', א"כ מדוע אתה מתחיל איתו? אבל בכל זאת אתה צודק, ונסביר זאת בהמשך בע"ה.

לכן סוברים מהרש"ל והגר"א, כי תמיד צריך להתחיל, בנר שהדלקת ביום הראשון. אולם לגבי הצורך לפינות מימין לשמאל, בכך הם סוברים כדעת מרן, שזהו ההיפך

מסדר הכתיבה, דהיינו להדליק משמאל לימין.

הימין ניתוסף הנס, ישנו היכר לנס. כי אם תתחיל להדליק כפי שהדלקת אתמול, אזי אין בכך חידוש. אבל כיון שהוספנו נר היום, ואתה מתחיל איתו, על ידי כך ישנו יותר פְּרָסוּמִי ניסא.

לגבי טענת הגר"א על מרן, צריכים להסביר זאת כך. אכן במציאות, מברכים על הנר הנוסף. אבל מה יהיה הדין, אם האדם מילא שמן בשתי הנרות, אולם בפועל, הוא הדליק רק נר אחד. מאיזו שהיא סיבה, הוא לא היה יכול להמשיך ולהדליק גם את השני. או אם לכתחילה, הוא שם את השמן באמצע. בנר האמצעאי. כאן זה לא ימין ולא שמאל. אין לו באותו היום מספיק שמן, רק לנר אחד, וכי יש קפיידא איפה יניח? וכי צריך הוא להניחו דוקא במקום הנר הראשון של אתמול? וכי מה שהוא בן הדליק, אינו נקרא העיקר? מי אמר שזאת היא התוספת? הוא יכול להחליט, שזהו העיקר. אבל כך הוא הדין, אפילו אם האדם לא חשב כך. כגון, אם האדם רצה להדליק את הנרות, לפי המקובל. ביום השלישי, צריך להדליק שלוש נרות. ביום החמישי, צריך להדליק חמש נרות. אולם בפועל, אחרי שהדליק את הנר הראשון, היה לו איזה אונס, ולא היה יכול להדליק את כל חמשת הנרות, אלא הדליק רק נר אחד, שזהו הנר החמישי הנוסף. וכי נבוא ונאמר, שלא יצא יד"ח, כיון שהוא מתכווין כי זהו הנוסף? הרי סוף סוף הוא הדליק נר אחד, וזהו הנר העיקרי. אמנם הוא נוסף, ביחס לאתמול, אבל מצד עצמו, הוא אכן יכול להיות העיקרי.

כנראה זהו התירוץ שהתכוונת לומר מקודם, ידידנו הרב דקל ענאקי יצ"ו, וזכית לכוון לדעת בעל ערוך השלחן, אשר מוריד את הטענה הזאת.

כך חשבתי מעיקרא. ואח"כ ראיתי שכבר בערוך השלחן כותב כך, וברוך שכיוונתי. שבח לאל יתברך.

וז"ל ערוך השלחן, ראיתי מי שכתב על זה, שאין לזה טעם. זאת דעת הגר"א, הטוען על השו"ע, שזהו אינו רק למהדרין מן המהדרין, ויניח עיקר המצוה ויברך על הרשות, אלא העיקר וכו', שתמיד יברך על עיקר המצוה, על הסמוך לפתח.

עונה על כך ערוך השלחן, ולא אבין דברים אלו, דזה היה שייך, אילו מדליקים נר אחד ולא בירך, ומדליק השנייה ומברך. אם היינו עושים כך, אזי הגר"א צודק, כי אז אני עושה את הנר הנוסף לעיקרי. שפיר היתה שאלה, איך מברך על הנוסף ולא על העיקר. אבל לרבינו הב"י, הא תמיד מברך על הראשונה, והיא העיקרית, והשאר הם נוספים. ומאי דקרי ליה 'נוסף', זהו בסדר העמדת הנרות לעניין יום הקודם, דבכל יום מברך אנר חדש. אבל הרי היא הראשונה, והיא המצוה העיקרית, ומה עניין זה לזה. וכן אנו עושים, כדברי רבינו הב"י, דסמוך לפתח אינו מעכב.

זהו פחות או יותר, כפי שהסברנו מקודם בס"ד. דהיינו, כיון שעל הנוסף אנחנו מברכים, הרי שהוא נקרא העיקר. ומה שלפי סדר ההעמדה, זהו השני או השלישי או השמיני, הדבר לא מבטל את העניין שזהו העיקר. אמנם אנחנו מעדיפים לעשות כך, בכדי שהנס יהיה מורגש, אבל לאמיתו שלדבר, מבחינתנו הוא יכול להיות העיקר.

שאלה מהקהל: לכאורה התירוץ הוא פשוט. א"כ מה היתה שאלת הגר"א?

תשובת מרן שליט"א: במחשבת בני האדם נראה, שזהו אינו העיקר. זאת קושיית הגר"א, כי בני האדם אינם חושבים כך. אבל בתת המחשבה, עמוק במחשבתם, הם אכן מתכוונים לכך. אמנם הדבר נראה שכביכול זהו רק תוספת, אבל בעצם גם הם חושבים, שהדבר יכול להיות העיקר. כפי שהוספתי מקודם, גם אם לא היתה הוכחה נוספת לכך. ובעל ערוך השלחן, מביא הוכחה מן הברכה. אבל סברת

הגר"א, מפני שרוב האנשים חושבים, כי כיון שהוספנו היום את הנר הזה, אזי הדבר נראה שהם מתכוונים כי זהו הטפל, ואינו הנר העיקרי.

שאלה מהקהל: למעשה משמע מלשון מרן, כי השמאלי יותר, נחשב כטפל.

תשובת מרן שליט"א: נכון, כך לשון מרן, ולכן הגר"א הקשה על כך. כביכול הלשון הטעה, שמרן גם הבין שזהו הנוסף. אבל התירוץ הוא, שזה הנוסף רק ביחס לאתמול, אבל לא שזהו 'נוסף' לפי האמת.

הלבוש כותב על עניין הפנייה לצד ימין, בכמה מקומות. הן לגבי נענוע הלולב, והן לגבי הלכות חנוכה. ועוד.

לגבי נענוע הלולב, הוא כותב [בסי' תרנ"א סעיף י"א] כך, סדר הנענוע, יש אומרים שצריך לנענע תחילה למזרח. הוא מדבר לפי השיטות, אשר עושים את הנענוע בסיבוב. זהו אינו כפי מנהגינו, אלא לפי אלה הנוהגים לסובב לפי הרוחות, אזי השאלה היא, האם לסובב מימין לשמאל, או משמאל לימין? אנחנו איננו עושים זאת בסיבוב, אלא 'מוליך ומביא מעלה ומוריד'. דהיינו, תחילה לצד מזרח, ואח"כ לצד מערב. ואח"כ למעלה ולמטה. לדידן, דבר זה אינו מה שקובע. אבל גם לנו תהיה נפק"מ מכך, לגבי איך לעשות בסוף את השתי הרוחות האחרונות הנוספות, דהיינו צפון ודרום. האם הדבר יהיה לימינו ולשמאלו, או לשמאלו ולימינו. מנהגינו תחילה לימינו ואח"כ לשמאלו, דהיינו דרום ואח"כ צפון. ולדבריו היה צ"ל בהיפך.

בכל אופן, הלבוש אומר כך, ופירשוהו כן, שדרך ימין, ר"ל לדרום, שהוא בימינו כשהוא עומד ופניו למזרח. אבל אין נראה לי לפרשה כן. לא מסתבר לו שזהו הפשט. אי אפשר לפרש, שדרך ימין היינו, ללכת משמאל לימין. כי החוש מכחישו. שאין דרך האדם לפנות כך. אם תגיד לאדם, שיעשה סיבוב, מה הוא יעשה? כי אדרבה, רוב בני אדם, כשעומדים ופניהם

למזרח, ופונים עצמם, פונים מזרח צפון מערב דרום. ותנסהו בפנייתך הטבעי, במקרה בלא כוונה, תראה שרוב בני אדם פונים עצמם בטבעם בפנייה אחרת, רק מזרח צפון מערב דרום. וכן נראה לי ג"כ לנענע כן. גם הקפת המזבח, נראה לי שהוא סיוע לזה. גם סדר הכתיבה. ועיין לקמן בהלכות חנוכה וכו'.

בהלכות חנוכה [סימן תרע"ו סעיף ה'], הוא מאריך יותר על כך. בהתחלה הוא מביא את שיטת הב"י, ואח"כ הוא כותב כך, ואומר אני שאין פירוש כל פינות שאתה פונה וכו', כמו שאומרים הם. אלא פירושו נ"ל הוא, כדרך הכתיבה שאנו כותבים, שהוא מצד ימין לצד שמאל. כי לא לחנם היה הנחת הכתב על דרך זה. לכאורה זאת קושיא חזקה, מדוע אנחנו כותבים מצד ימין לצד שמאל? וכן מוכח מהקפת המזבח, שהיה הכהן עולה בכבש, שהיתה בדרום, והתחיל בקרן דרומית מזרחית, ואח"כ מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית. ואם היה יכול הכהן לעמוד במקומו ולזרוק, הרי הוא ממש כמו שכתבתי מדרך הכתיבה, שלעולם צריך אדם להתחיל מכנגד ימינו והלאה, כדי שימשיך ימינו אצלו. אלא מפני שהמזבח היה גדול, לא היה אפשר לזרוק בעמדו במקום אחד, היה צריך להלך ולהקיף המזבח על דרך זה, שהיתה הפנאת גופו גוררת אחר ימינו, שהרי היה צריך לזרוק בימינו.

לא אכנס כעת לראיה הזאת. הוא מביא ראיה לשיטתו, מזריקת הדם שלכהן. אנחנו אומרים, כי זאת דוקא ראיה לשיטתינו. אבל הוא אומר, כי זאת דוקא ראיה לשיטתו. כי הוא הולך במחשבה, אילו הכהן היה עומד במקומו, מבלי להסתובב, ויזרוק את הדם ע"ג המזבח. אכן למעשה בפועל, הכהן חייב להסתובב, כי אין לו אפשרות לזרוק במקום שהוא עומד. אבל אם הכהן היה עומד במקומו, והוא רוצה לזרוק לכל הכיוונים, לדעתו זה מוכיח את המכוון בסדר הרוחות העיקרי, הגם שבפועל זה לא נעשה כך. אזי אכן זאת ראיה לפי שיטתו.

אבל עדיין זה אינו עונה לגמרי על שאלת הלבוש. הרי הלבוש טוען, מזה שכותבים מימין לשמאל. והוא אומר, לא, אבל מושכים את הקולמוס לצד ימין. א"כ, מה נפשך, לכאורה זאת סתירה, שהרי ישנן שתי אפשרויות.

לכן הוא מוסיף כאן עוד דבר, ואם היות שסדר האותיות שבזה אחר זה בשורות, פונות אל השמאל, זה גם כן מטעם אחר, שפנייה זו היא אליו. מה שאין כן פנייה הימנית, היא לחוץ ממנו, וידוע שפניית אליו מעולה מפניית החוץ ממנו. דהיינו, כאשר האדם כותב מימין לשמאל, הוא אינו פונה החוצה. כאשר הולכים דרך ימין, פירושו שאני הולך חוץ ממני. אבל כאשר אני כותב שמאלה, זהו עדיין בתוך ההיקף שלי. בתוך עצמי, אני פונה מימין לשמאל. והפנייה החיצונית היא, כאשר אני כותב לדרך ימין. ונמצא עכשיו, שבכתיבה אשורית, נמצאו שתי הסגולות. בכתיבה שלנו, אנחנו מרויחים את שני הדברים. מצד אחד, אכן בפנייה העצמית, לא בכתיבה, אלא בהליכה וכדומה, כאשר האדם פונה לצד עצמו, אזי הא הולך מימין לשמאל. אבל כשהוא חוץ ממנו, הוא הולך לצד ימין. אולם בכתיבה, יש לנו את האפשרות לעשות גם זאת וגם זאת. כאשר אין אפשרות לקיים את שניהם, אזי צריך להחליט לפנות או לימין או לשמאל. דהיינו, כלפי חוץ, ישנן שתי אפשרויות. אבל כלפי פנים, אפשר גם כך וגם כך. אבל כל שלא נוכל לקיים שניהם, אמרו ז"ל שכל הפינות יהיו לימין. לכן, כאשר האדם הולך החוצה, כיון שכעת יש לנו ברירה, או מימין או משמאל, על כך אמרו חז"ל, שצריך להיות לצד ימין.

וראיתי בתשובת מהרי"ל [סי' מ'], תשמעו דבר מעניין, הוא מביא בשם מהרי"ל, דבר הפלא ופלא, ותמיהני על כתיבת תורתנו הקדושה, שמפנים לשמאל. מהרי"ל הרגיש בשאלה הזאת. מדוע כאשר אנחנו כותבים, ב'כתיבת

אח"כ הוא מוסיף כך, והגע עצמך, בטבע ובהרגל כל בני אדם, כשמסבבין את עצמן במקרה, כגון במחול, כאשר עושים ריקוד, איך הם רוקדים? תראה שהם אינם מסבבים ופונים עצמן, מצד טבעם בלי כוונה ורצון, רק בדרך זה. וא"כ, יהיה סדר ההדלקה ממש בהיפך מה שכתבתי. הכוונה למה שהוא כתב לעיל, לדעת מרן הבית יוסף וסייעתו. וכן היו נוהגין בני אוישטרייך. דהיינו כפי דעתו שהולכים מימין לשמאל. "היו" דייקא, משמע כי נשתנה בזמנו מנהגם. אבל הוא סובר כי מנהגם הקודם צודק. וכן נ"ל הלכה למעשה, על פי שני עדים נאמנים, הכתיבה והטבע. והחוט המשולש, הקפת המזבח. וכן היה נראה לי לנהוג ג"כ בענין נענוע הלולב, מזרח צפון מערב דרום. כך טענת הלבוש.

התוספת יום טוב [במס' סוכה פ"ג משנה ט"ו], דוחה את דבריו, וכותב כך, בעל לבוש מלכות כתב, מזרח צפון מערב דרום. הוא מדבר על נענועי הלולב, כאשר האדם עומד עם פניו לצד מזרח, א"כ כיצד תסתובב? הוא אומר, ועיקר ראייתו מהחוש, שכן דרך הפונים. דהיינו, עיקר ראייתו של הלבוש היא מן החוש, ממציאיות הטבע, כיצד האדם מסתובב באופן טבעי. אבל אומר התו"ט, ואינה ראייה למצות מלך עלינו. ההלכה מדברת על מצוות, ואתה מדבר לי מה הטבע? מה שהקב"ה ציוה זהו משהו אחר, ומה שהטבע זהו משהו אחר.

ומה שכתב, שכן סדר היקף המזבח, גם כן אינה ראייה, דהתם שאני, דמבחוץ מסבב, ונמצא שפונה לימינו בזה הסדר וכו'. הרי הוא אינו עומד במקומו, אלא הוא מסתובב. וראייתו מהכתיבה, גם כן אינה ראייה. שאע"פ שהשורות אל עבר שמאלו פונות והולכות, מכל מקום כל אות ואות שהוא כותב, מושכהו לימינו, בפרט בכתיב אשורית. הוא אומר, כפי שמהרי"ץ הביא בשמו, שהקולמוס נמשך מצד שמאל לצד ימין, כדלעיל.

תורתנו הקדושה, אנחנו כותבים מצד ימין לצד שמאל? והוא עונה כך, הרי משה רבינו ע"ה, כתב את התורה מפי הקב"ה.

בואו נדמיין זאת, נגשים את העניין, למרות שהדבר אינו במציאות, אלא רק בתורת משל. נניח, שאני משה רבינו, והקב"ה נמצא מולי. פנים אל פנים. כעת כאן יד ימין שלי, והקב"ה נמצא מולי, 'השכינה כנגדו', א"כ היכן הימין של הקב"ה? בצד שמאל שלי. א"כ, משה רבינו כתב 'לצד ימין', כי בצד שמאלו נמצא הימין של הקב"ה. וזהו 'כל פינות שאתה פונה אל יהיו אלא דרך ימין'.

כנראה הוא לקח דוגמא לכך מהגמ' במס' יומא ודף נ"ה ע"ב, ובית חדש וט"ז אר"ח סי' קכ"ג סק"ו, ועי' מה שאמרנו בס"ד בשיעור מוצש"ק עקב ה'תשע"ג, לגבי הפסיעות שלתפילת שמו"ע, באמירת 'עושה שלום במרומיו'. הרי פוסעים תחילה ברגל שמאל, ואח"כ רגל ימין. למרות שבד"כ צריכים להתחיל בימין, שם בפסיעות מתחילים עם שמאל, כיון שזהו כנגד ימין השכינה. הרי השכינה היא כנגד המתפלל, אם כן הוא צריך לפסוע בהתחלה, להגיד שלום ולהתרחק, לא לפי צד ימין שלו, אלא לצד ימין הקב"ה, הימין של השכינה. כך מתרץ מהרי"ל.

ושמא משה רבינו ע"ה, עיניו ראו את מורו יתברך, ופנה לימינו. זהו התירוץ, כפי שהסברנו בס"ד. ומסיים מהרי"ל, שרי לי מר. הוא מבקש מחילה, אולי הוא אמר כאן איזה דבר, שאין לו השגה בזה. לכן הוא כתב, 'שרי לי מר', הקב"ה יסלח לי, כי אולי אמרתי כאן איזה דבר גבוה מדאי. נכנסתי לפניו ממחיצתי. ומש"כ 'עיניו ראו את מורו יתברך', הוא כתב זאת על-פי לשון הפסוק, וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת מוֹרְיָךְ [ישעיהו ל', כז]. דהיינו, משה רבינו רואה את הקב"ה, ואז הוא פנה לצד ימין.

אולם התוספת יו"ט, אינו מסכים עם הדבר. אינו מקבל את תירוץ מהרי"ל.

ראשית הוא אומר, וזה דוחק משני פנים. חדא, דלא הוי כמו לימינו דכל פינות וכו'. יוצא שזהו אינו כפי שאומרים תמיד, 'כל פינות שאתה פונה דרך ימין'. ועוד, דנצטרך לומר, הואיל ומשה הוצרך לכתוב כך, משום הכי אנן נמי צריכין לכתוב, כמו שכתב הוא ז"ל. לפי דברי מהרי"ל יוצא, כי משה רבינו היה צריך לכתוב כך, כיון שהשכינה היתה נגדו, משא"כ אנחנו. אבל בכל זאת אנחנו עושים כך, וזאת רק בגלל שמשה רבינו כך כתב. דהיינו, אנחנו ממשיכים כפי שמשה רבינו עשה. הדבר נראה לו דחוק.

חושבני, כי מהרי"ל יכול לישון בשקט, עם שתי הקושיות הללו. הדבר אינו מפריע לו. בכל אופן, לבעל תוספת יום טוב, היה תירוץ יותר טוב על השאלה הזאת, ולכן הוא אינו מקבל את התירוץ של מהרי"ל. לפי דעתו, אם אתה שואל מצורת הכתיבה, הרי שכבר עניתי על כך, כי משיכת הקולמוס היא הקובעת.

למהר"ר יום טוב הליר, בעל תוספת יום טוב, ישנו ספר נוסף על הלבוש, ושמו מלבושי יום טוב [כמו לשון נופל על לשון]. והוא מאריך ומרחיב שם על הנושא הזה ביותר. יש שם כמה יסודות חשובים, שיש בהם נפק"מ לגבי דברים אחרים. אולם אולי בהתחלה, נקדים לבאר עניין אחד.

מהרי"ץ זיע"א, הביא מהתוס' יו"ט, רק את הנקודה הזאת, שהלבוש טען כי זהו לפי צורת הכתיבה, ושהתוס' יו"ט השיב עליו כי זהו לפי משיכת הקולמוס, שהיא לצד ימין. רק את זאת הביא מהרי"ץ מהתוס' יו"ט, ורק על הנושא הזה. אבל לכאורה, התוס' יום טוב אמר, כי עיקר הראיה של לבוש, היא מן החוש, מדרך הטבע. א"כ, מדוע מהרי"ץ לא התייחס לכך? דהיינו, מהרי"ץ עשה את עיקר שיטת הלבוש, שאנחנו לא סוברים כמותו, מן העניין של כתיבה. ואילו התוס' יום טוב עצמו אמר, כי הראיה העיקרית של לבוש היא, מן החוש והטבע, ולכן הוא התחיל לדון על כך.

אבל האמת היא, כי הדבר תלוי. למעשה, שני הדברים הם צודקים. בהלכות לולב, הלבוש התחיל עם העניין של החוש. ובהלכות חנוכה, הוא התחיל עם עניין הכתיבה. ומהרי"ץ זיע"א, כיון שהוא עוסק בעניין חנוכה, לכן הוא התייחס למה שכתב הלבוש בעניין חנוכה. וכן בגלל שהנש"ר, המובא בסוף דבריו, מדבר על העניין שלכתיבה, [כמו שנביא בס"ד ובל"ג בשיעור נוסף], לכן אצלו זהו הנושא העיקרי.

בכל אופן, לגבי הנקודה הזאת, שזהו דבר שהחוש מכחישו, כי במחול הולכים לצד שמאל, חושבני כי גם מהרי"ץ זיע"א, לא התפעל ולא התייחס לקושיא הזאת. והסיבה היא, כיון שישנו הבדל, בין צורת הריקוד שלנו, לבין צורת הריקוד של אשכנזים. הם עושים את הריקוד, לצד שמאל. ואילו אצלנו, הריקוד הוא לצד ימין. לכן מהרי"ץ, לא היה צריך בכלל לדון על כך. כיון שאצלנו, הרקדנים רוקדים משמאל לימין, ואם כן הדבר מסתדר היטב. לדידן, הקושיא בכלל אינה מתחילה, כי אכן פונים משמאל לימין.

אמנם נראה לי, כי הלבוש רק הביא דוגמא מן המחול. דהיינו, הוא לא אומר כי הקושיא היא רק מכך, מצורת המחול. אלא הוא אומר, כי כך טבע בני האדם בד"כ. אינני יודע, אולי הכוונה היא, לרוב בני האדם. כי השאלה היא, אולי גם כן כגון כאשר האדם הולך, כיצד הוא מתחיל ללכת, ברגל הימנית או השמאלית? או כאשר הוא קופץ, במה עדיף לו יותר להתחיל, ברגל הימנית או ברגל השמאלית? יש כך ויש כך. ואם כן עדיין יש לדון.

אבל חושבני, כי אדרבה, זאת ראיה למה שדיברנו בזמנו [שיעור מוצש"ק חוקת ובלק ה'תש"ע], אם שמים לב, מבחינים כי ישנו הבדל בפיאות, בין הפיאה שבצד ימין, לבין הפיאה שבצד שמאל. וכן אפילו לגבי הזקן. בד"כ, אצל רוב האנשים, תמיד הצד השמאלי הוא יותר עבה וחזק, יותר ארוך, מאשר הצד הימני.

הדבר סימן, שהיצר הרע, הוא חזק. הדבר כך, בכדי להראות שהאדם תמיד צריך לפחד, לחשוש, שלא יתגבר עליו יצרו. צריך לדעת שכח הרע בעולם יותר חזק, וה' יצילנו. א"כ גם בנ"ד, זאת היא הסיבה. דהיינו, מה טוען הלבוש, כי הטבע הוא שהולכים לצד שמאל? אין הכי נמי, התורה רוצה שתעשה ההיפך מן הטבע. כל התורה והמצוות באים בעצם, בכדי שהאדם ילך נגד רצונותיו וחושיו וטבעו ותכונותיו. זהו רצון התורה. ואם טבע האדם ורצונו הוא כך, אזי אדרבה, הדבר צריך להיות ההיפך. כלומר, הדבר מחזק את העניין, שזה צריך להיות בדיוק לא כפי שהוא אומר.

כך אמנם טוען בעל מלבושי יו"ט, על דברי הלבוש. אמנם בתוס' יום טוב, הוא כתב זאת בקיצור, אבל בספרו מלבושי יום טוב, הוא מבאר זאת היטב.

במלבושי יו"ט כותב [שם סי' תרנ"א] כך, להשיב על דברי הלבוש, אילו היו חז"ל אומרים כל פינות שאתה פונה אינם אלא לימין, החרשתני. כי אין הצד שוה, אלא להשוות המצוות עם הטבע. אם כך היה כתוב בלשון הגמ', בלשון חז"ל ובלשון הפוסקים, שהפנייה צריכה להיות לדרך ימין, אזי אכן אתה צודק. אבל עכשיו שאמרו, 'לא יהא אלא לדרך ימין, מצותם מצות מלך היא, ושלא על פי הטבע. חז"ל אמרו לעשות, ההיפך מן הטבע. ואדרבה, מתוך הלשון מוכח, שבאו חכמים לגזור עלינו, שלא יהיה כרצונך וטבעך, אלא וכו'. דהיינו, זאת היא המצוה. וטעמם מבואר, כי כל אשר נעשה פתגם הדבר, שלא כדרך וטבע האדם, אז יותר נראית עליו, כי מעבודתו לאלדים הוא עושה, באשר הוא שם כל מגמותיו שלא כדרכו ומנהגו. הוא טוען, כי אדרבה, המצוה היא לעשות ההיפך מן הטבע. הדבר כפי שהבאנו מקודם, בשם הקונטרס 'דרך ימין' לרבני איטליה, אשר גם הם מסבירים, כי העניין הוא להתגבר על היצה"ר.

והנה הלבוש, בעניין נענועי הלולב [שם], כותב טעם נוסף על פי הסוד. אחרי שהוא מפלפל כאן בעניין הקפת המזבח, שזהו עניין ארוך, ויותר מסובך, ולכן לא ניכנס לכל דבריו. אולם אח"כ הוא מוסיף נימוק על פי הסוד, וז"ל, אך על פי סוד הקבלה, נראה לי עיקר כמו שכתבת, לנענע ממש כמו שהיתה הקפת המזבח, מזרח צפון מערב דרום, כי הסוד והכוונה שבשתייהן אחד, לייחד האתרוג עם שבעת הבניין. כנראה חסר פה מלה, וצ"ל 'אבני הבניין'. ולהמשיך לו חוט של-חסד. והבן זה. הוא מאריך על כך, ובסוף הוא כותב, ולכן צריכים להתחיל במזרח ולסיים בדרום, ולהמשיך הרחמים והחסד למערב, שהוא העטרת ולכל הרוחות. דהיינו, לפי הידוע מהגמ' בב"ב כי השכינה במערב, א"כ מדת המלכות היא לצד מערב. ואם כן, אותם המנענעים מזרח דרום מערב צפון, לא ידעו ולא יבינו וגו', הוא לא רצה להוסיף בהדיא את המלים 'בחשיכה התהלכו', אבל כבר תבין לבד, וקורא אני עליהם, שומר פתאים יי ותהלים קט"ו, וז, שלא יעוררו מדת הדין ח"ו, והבן. הלבוש כתב זאת, בלשון חזקה.

בא המלבושי יו"ט, וכותב על כך כדלקמן. תראו איזו ענוה, מצד אחד. ומאידך, איזו תקיפות. וז"ל, ואשר כתב מדרך הסוד, אם כי לא עמדתי בסוד ה', ודעת קדושים לא אדע, אין לי יד בנסתרות כביכול, כך הוא אומר, אכן סעיפי ישיבוני, כי הלא רום ותחת מנענעים אחרי הארבע רוחות וכו', הוא מאריך בכך, ובהמשך הוא טוען, כי בסופו של-דבר, נכון שאם אתה מסיים בצד מערב, אזי אתה מסיים בדין, דהיינו במלכות שהיא 'דינא דמלכותא דינא', אבל הרי אח"כ גם מנענעים למעלה ולמטה, אם כן יוצא שמסיימים ברחמים. הוא מאריך להסביר זאת על פי הסוד, על אף שכתב מקודם שהוא אינו יודע... ישנן כאן כמעט עשר שורות, שבהם הוא בכל זאת מסביר זאת, ושהדבר אכן מתאים גם על פי הקבלה.

אבל אח"כ, הוא אומר יסוד חשוב, ועוד אני אומר, כי לעשות כוונים למלאכת שמים וסודו, נקל הוא לעומדים לפני ה'. דהיינו, האנשים היודעים בסתרי תורה, בקלות הם יכולים להגיד רמזים, ולהסביר כוונות על פי הסוד. כיון הבחינות מתרבות עד אין תכלית. כיון שהבחינות מתרבות בלי סוף, אזי תמיד אפשר למצוא רמזים, רק שאתה צריך לדעת היכן לשים זאת, האם כאן או במקום אחר. מאחר וישנן אפשרויות רבות, ממילא אדרבה, קל מאד להגיד את זה כנגד זה, ואת זה כנגד זה, ולסדר את הדברים. אך האדם ישים עיקר לקבלתו, ולמנהג כל ישראל, ואחריו יקום לדעת מוצא דבר בגלוי ובסתר, אם יגע ימצא. אבל להיפך המנהג, ישנה כאן טעות דפוס, וצ"ל 'אבל להיפך המנהג', והקבלה הנמשכת בכל תפוצות ישראל, מפני הסברא שיסבור על פי הסוד, אין זה בלי ספק. דהיינו, אם האדם רוצה להסביר איזה מנהג על פי הסוד, אזי אשריו ואשרי חלקו. אבל לבוא ולהגיד, כי המנהג שנוהגים אינו נכון, כיון שיש לך טענות נגדיות על פי הסוד, הדבר איננו נכון. ופירוש מאמר 'כל פינות', ביארנוהו למעלה. וכיון שאין סותר ממאמר חכמינו ז"ל, שוב אין אנו משגיחים במה שיסבור האדם סברות מדרך הסוד, כי נעלם מעין כל. ואילו יאמר האומר מדרך הסוד, ולקיים מנהגינו ולא לסתור, אך לייסדו ולקיימו, או להוסיף צדק באמרי פיו, אז נשמע לו באהבה ותשואות חן חן. אבל לסתור, זה אינו.

זהו יסוד חשוב מאד. והשתמשתי ביסוד זה, באגדתא דפסחא פרי עץ חיים ומהדורא שנייה אות רע"ח דף שמ"ט, בעניין שלוש מצות או שתי מצות, בליל הסדר. אקצר בכך, כיון שהדברים כבר מודפסים. מי שירצה, יעיין שם. אומר זאת כעת רק בקצרה. הרבה טוענים, כי על פי הסוד, צריך להיות שלוש מצות, כנגד חב"ד, דהיינו חכמה בינה דעת. אבל הסברנו שם, כי אדרבה, ישנם פנים אחרים על פי הסוד לומר כך, כיון שלפעמים ה'דעת' איננה נחשבת מן המניין.

הבאנו שם ראיות לכך, וזאת גם שיטת מהרי"ץ זיע"א. דהיינו, אפשר לכוון גם את המנהג שלנו, על פי הסוד. הבאנו שם ראיות ומקורות לכך. ומזה יקיש המעיין לדברים דומים.

אח"כ הוא טוען, על הלבוש האומר בעניין זה, 'שומר פתאים י"י'. קצת כאב לו על כך, שהלבוש אומר שהם 'פתאים'. אמנם מצד אחד, הלבוש כתב זאת בעדינות. 'שומר פתאים י"י'. דהיינו, הם אכן פתאים, אבל כביכול, שומר פתאים י"י. כלומר, אתה נכנסת לסכנה, אבל הקב"ה ישמור עליך. אולם הדבר, לא היה נוח לבעל מלבושי יו"ט. הוא אומר, כי אסור להגיד זאת. וז"ל, ואין לקרות 'שומר פתאים', לא טוב לקרוא כך, על המתפתים אחרי קבלת במנהג אבותיהם בידיהם. הם מקיימים את מנהג אבותינו, את המנהג מדורי דורות. על כך אתה מערער עליהם? כל שכן שיש לו לעשות פנים, לפני ולפנים, וכמו שכתבתי.

ובסוף הוא כותב, ואם אני מצאתי און, מה יעשה בעל כנפים, כשיעוף בשמים יגיד דבר. הרי אפילו אני, שאינני מבין בקבלה ובסודות, הנה מצאתי הסבר לכך. כ"ש מי שהוא בתוך העניינים, בודאי שהוא יכול להגיד דברים בעניין זה, שיהיו הפלא ופלא.

בעת הוא עונה, על השאלה בעניין סדר הכתיבה. על הטענה, כי הכתיבה היא, מצד ימין לצד שמאל. הוא אומר כך, אילו היתה הכתיבה, מצוה ממצוות ה' עלינו, היה שאלתו שאלה, למה לא היתה כזאת בישראל, לצוות גם כן על הכתיבה לימין. אבל הכתיבה, עיקרה למלאכת חול וצורך האדם. בהתחלה הוא אומר תשובה, אשר קצת קשה לקבל אותה. לטענתו, וכי כל הכתיבה היא קודש? הכתיבה בעיקרה, היא לצורך חול. לכן, זאת איננה מצוה. אך ה' יתברך ציוה, שעל ידי הכתיבה, יהיה גם נעשית כתיבת ס"ת וכדומה לזה, ואין לשנות בפנייה מטבע העולם,

שפונים שלא כדרך פניית המצוות, ואם כן גם בכתיבה אין לשנות.

אפשר לדחות את התשובה הזאת. לדבריו, מאחר שבד"כ כותבים בדברי חול, לכן גם כתיבת דברי הקודש, נמשכת לפי הטבע.

אולם אח"כ הוא עצמו משנה את דעתו, ואומר כך, ואם תאמר, זאת כבר קושיא, כי הלא הגויים כותבים, שלא בכתיבה שלנו. ולמה כותבים אנו בהיפך? אם היהודים כותבים ההיפך מן הגויים, אזי הדבר סימן, כי אכן יש בכך איזה עניין של מצוה. גם כאשר אנו כותבים דברי חול, אנחנו כותבים זאת מצד ימין לצד שמאל. ואילו הגויים, כותבים ההיפך. לכאורה, אם זהו עניין של 'דרך הטבע', א"כ מדוע הגויים אינם כותבים כמונו? הדבר סימן, שישנה בכך איזו סיבה. אלא שכתב זה המקודש, על כרחנו מאת ה' היתה זאת עליה, וזה יורה על הפניות. דהיינו, הוא חוזר בו מכך. והוא אומר כך, נשיב גם לזה על דרך שאמרנו, כי כתב שלנו, יהיה כדרך פנייתנו, כדי שהפניות של מצוות יהיה שלא כדרך הטבע, אפילו בכתיבה. ואחר כך אמת שנמשך מצוה מן הכתיבה. ועוד, כי המצוה שבכתיבה, אינה פונה גופו כלל ועיקר פניות שאמרו 'כל פניות וכו' בפניית גוף הוא.

כאן הוא אומר, יסוד חשוב. כאשר אומרים 'כל פינות שאתה פונה', אין המדובר כאשר האדם כותב. כי כאשר הוא כותב, הוא אינו 'פונה'. הגוף לא פונה ימינה ולא שמאלה. על כן, לא שייך לומר על זה את הכלל, 'כל פינות שאתה פונה וכו'.

דרך אגב, מכאן למדנו, לעניין הזאת הפרוכת, בפתיחת ההיכל. הרבה מתווכחים, כיצד להזיז את הפרוכת, האם מצד ימין לצד שמאל, או ההיפך? כתבו בזה כמה וכמה תלמידי חכמים. לפי היסוד הזה, נראה לענ"ד, כי הדבר פשוט. הרי כאשר האדם עומד, הוא אינו 'פונה', לא

ימינה ולא שמאלה, אלא שהוא עומד ומזין מצד לצד. ואולי גם ישנו כאן, נימוק נוסף. מסתבר יותר שצריך להזיז את הפרוכת מימין לשמאל, כיון שעיי"כ הוא מתחיל בימין ומסיים בימין. משא"כ אם ההתחלה תהיה בשמאל, אזי גם הסוף יהיה בשמאל. אם נתחיל בשמאל, נגמור בשמאל. לכן עדיף, שנתחיל עם צד ימין, ונסיים בצד ימין.

שאלה מהקהל: ספר הזוהר אינו מתייחס לכך? תשובת מרן שליט"א: לא. הרבה כתבו על הנושא הזה, דנים על כך בזמן האחרון, (בכמה קבצים תורניים), ולא נראה לי שישנה קפידא בעניין זה. אבל חושבני שעדיף לעשות כך. אמנם נפק"מ בבתי כנסיות שיש להם פרוכת גדולה, ששם יש פניית הגוף.

בכל אופן, בכתיבה אין פניית הגוף, כמו שהוא אומר. [יש להעיר כי גם בנר חנוכה אין פניית הגוף, ממש כמו כתיבה. נמצא שזאת תשובה רק לגבי נענוע הלולב, רק לפי מהלך אחד של המלבושי יו"ט].

הוא מוסיף כאן עוד נקודה, תשמעו דבר מעניין נוסף. וגדולה מזו אמרו חכמי האמת, כי הכתב למעלה בדרך תשר"ק, ולמטה נתהפך בדרך א"ב ג"ד. ומקרה זה קרה גם לכתיבה. וחידוש הוא שחידשה התורה, ואין למדין ממנו. המלבושי יו"ט אומר, כי חכמי הקבלה אומרים, שהכתב למעלה בשמים אינו כפי הכתב שאצלינו, דהיינו לפי סדר אל"ף בי"ת גימ"ל דל"ת, אלא הפוך, דהיינו תשר"ק. אם אתם זוכרים, דיברנו בזמנו [שיעור מוצש"ק כי תצא ה'תשע"ד], כי לעתיד לבוא, הכתב יהיה בדרך תשר"ק. הדבר מתאים ומתקשר עם דבריו אלו. א"כ בעצם, נכון שאצלינו הדבר התהפך, ואנו כותבים בסדר אבג"ד, אבל הסדר העיקרי הוא סדר תשר"ק. כפי שדיברנו אז על הפסוק, אֶשְׂרְקָה לָהֶם וְאֶקְבְּצֵם [זכריה י, ח]. לכן הוא אומר, כי אל תביא ראייה מן הכתיבה, כיון שבעצם הכתיבה היתה צריכה להיות הפוכה.

כעת הוא אומר את התירוץ הנראה יותר עיקרי, שכתב אותו גם בספרו תוספת יו"ט, עוד יש לי לומר בכתיבה, וזה שעיקר הכתב, אעפ"י שהשורה הולכת מימין לשמאל, אפילו הכי בכל אות ואות כשכותב, בפרט בכתב אשורית, הנה הוא הולך משמאל לימין וכו'.

ובסוף הוא כותב, והכלל, כי המנהג שיש לו עיקר וישוב, ונתפשט בישראל הגדולים עם הקטנים, אין לתלות בו חבלים, ולעקרו ולשרשו. רק אם אין ידינו מגעת, עלינו להודות בחכמת אבותינו, ובמיעוט שכלנו, אם לא שמבורר הטעות. אם היה איזה מנהג, שהוא בודאי טעות, אזי בסדר. אבל בנ"ד, העניין אינו ברור, ויש לכך תירוץ טוב, הדבר מתיישב יפה, וממילא אין לשנות.

אם נרצה בעזרת ה' להרחיב כאן קצת בעניין זה, נראה כי ישנה כאן בעצם נקודה חשובה מאד. בעל תוספת יו"ט, והלבוש, ומהרי"ל, מדברים על ארצות אשכנז, שהם היו שם, דהיינו ארצות אירופה. כנראה, הם לא ידעו מה שיש בארצות ישמעאל, וכעת אנו צריכים להשלים את התמונה. הנצרים וכל האירופאים, וכן האמריקאים בזמנינו, כותבים מצד שמאל לצד ימין. אולם הישמעאלים בארצות ערב, כותבים כפי שאנחנו, מצד ימין לצד שמאל. לכן, הם לא התייחסו לכתב הערבי.

אבל, עדיין ישנו הבדל בינינו לבינם. אכן הישמעאלים כותבים את האותיות מימין לשמאל, אבל אצלם, משיכת הקולמוס היא מצד ימין לצד שמאל. א"כ יוצא כך, בעם ישראל ישנו שיתוף. דהיינו, הכתיבה היא מימין לשמאל, ומשיכת הקולמוס היא משמאל לימין. ובארצות אשכנז, אצל הנצרים, הכתיבה וגם המשיכה היא לצד ימין. ואילו אצל הישמעאלים, הכתיבה וגם המשיכה היא לצד שמאל.

תשמעו מה אומר על כך, בעל מדרש תלפיות לכמהר"ר אליהו הכהן ובענף גאולה. לא כמו שאנחנו היינו חושבים, כי ישנם דברים בעולם, שהם 'סתם'. איתא בספר הפליאה, שישראל למעלה הן באמצע העיגול, וישמעאל מצד ימין, ועשיו מצד שמאל. ישמעאל, הוא במדת חסד. בעוה"ר, יש להם את מדת אברהם אבינו, הם גומלי חסדים, ומכניסים אורחים. אבל כמובן, הם מכניסים אורחים באהלים שלהם, ואח"כ הם הורגים אותם. לא משנה. בכל אופן, יש לישמעאלים את שורש המדה הזאת, כיון שישמעאל למד זאת מאברהם אבינו ע"ה. עשיו, זה גבורה. עֲשׂוּ הוּא אָדוּם וּבְרֵאשִׁית לְיוֹ, אִין, זאת מדת הגבורה. ועם ישראל, נמצא באמצע. על דרך, סְבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלְכוּן וְתִהְיֶה לָהֶם יָב, ט"ו. הרשעים מתהלכים מסביבנו. וכל השתדלותם להחטיא נפש מישראל, כדי להוציאה החוצה וכו'.

העולה מזה, שישמעאל עומד לצד ימין, ועשיו לצד שמאל. אשר נראה לי בזה, דלכן ישמעאל שהוא לימין, בחר סדר כתיבתו מהימין אל השמאל, כדי להתקרב אל הקודש, סמוך לעיגול הנזכר. עם ישראל, שהוא הקודש, נמצא באמצע. ומאחר והישמעאלים רוצים להתקרב לקדושה, לכן הם הולכים מימין לשמאל. לגבי הכל, גם במשיכת הקולמוס, הם הולכים כך. ואדום שהוא בשמאל, סדר כתיבתו מהשמאל אל הימין, כדי להתקרב אל העיגול הקדוש. גם הם רוצים להתקרב לקדושה, אולם מן הצד השני. אבל הדבר לא יעזור להם. ואינם יודעים, כי מַעֲוֹת לֹא יוּכַל לְתַקֵּן וְקִהְלֵת א', ט"ז וכו'.

לא כן אותיות הקודש, שלעולם פונה לצד ימין, בין בהתחלת הכתיבה שמתחיל מהימין, בין בכתיבת צורת האותיות. שעשיית כל הגגים של עשרים ושבע האותיות. דהיינו, כ"ב האותיות, מהאותיות אבג"ד, ועד האותיות קרש"ת, ואח"כ עוד מנצפ"ך, הם ביחד כ"ז אותיות, הוא להוליך היד מהשמאל אל הימין וכו'.

וזהו שאמרו חז"ל ובגמ' מס' סנהדרין דף כ"ב, כתב אשורית, למה הכתב שלנו הוא נקרא בשם כתב אשורית? שמאשרת בכתיבתה. וזהו אות ומופת חותך על אותיות הקודש, שהם מהקב"ה, לא עשה כן לכל גוי. הוא אומר כך, עם ישראל, הולכים שמאלה וחוזרים ימינה, כיון שאנחנו במרכז. הישמעאלים מנסים לבוא ולהתקרב אלינו מצד ימין, והנצרים מנסים לבוא מן הצד השני, והם נשארים מסביבנו.

זאת הוכחה שהכתב שלנו, אינו כתב אשר בנ"א הם שהמציאוהו, החליטו והסכימו על כך, כמו כתב הישמעאלים והנצרים, אלא מהקב"ה. לא עשה כן לכל גוי.

כמובן, הוא מדבר לגבי העולמות העליונים, בשורש הנשמות. אבל בעצם, אם נתבונן, גם בעולם שלנו הדבר הוא כך. ארצות אירופה, הם בצד שמאל. ארצות ערב, הם בצד ימין. וישראל, הם במרכז. וכולם רוצים לבוא לא"י, כולם רוצים רק את ירושלים, ותהיה בסוף מלחמת גוג ומגוג, כמו שנאמר וְאֶסְפְּתִי אֶת כָּל הַגּוֹיִם אֶל יְרוּשָׁלַיִם לְמִלְחָמָה וְגו' וזכריה י"ד, ב"ז. זהו מה שהם רוצים. אבל הקב"ה, אֵל תִּתֵּן יְיָ מֵאֲוִי רְשָׁע זָמְמוּ אֵל תִּפֶּק יְרוּמוֹ סֶלָה וְתִהְיֶה ק"מ, ט"ז. הדבר הפלא ופלא, לדעת את שורש הדברים, כיצד הם בנויים ומסודרים, כי אין שום דבר שהוא לחנם, ולכל דבר ישנו טעם והסבר.

בספר ערוך השלחן [סי' תרע"ו סעי' י"ג] מביא את מקורות עניין 'דרך ימין', והוא כותב כך, והרי כן מפורש בים שעשה שלמה בספר מלכים ז', לגבי שנים עשר בָּקָר, שלושה פנים צפונה, ושלושה ימה, ושלושה נגבה, דהיינו צד דרום, ושלושה מזרחה. ומזה דרשו חז"ל, דכל פינות שאתה פונה הוא דרך ימין ע"ש. ומה שהביא הלבוש מההזאות שעל המזבח, זה לא ראייה, זהו ג"כ כן כפי שהיה עומד מבחוץ, ופניו לפנים. ובכל דבר שהאדם עושה, הוי משמאל לימין, דרך ימין.

א"כ, אם דרך אותו הסופר לכתוב מצד שמאל לצד ימין, הדבר אינו טוב.

רק בסדר כתיבת האותיות שלנו מימין לשמאל, הדבר מוכרח מצד עצמו לכתוב כסדר. אינני מדבר מצד דין 'שלא כסדרן', כי בס"ת דבר זה אינו מעכב, רק בתפילין ומזוזות. הרי אם הסופר יכתוב בס"ת, את האות האחרונה לפני האות הראשונה, הדבר אינו מעכב. אבל בד"כ, זה לא מתאים, אי אפשר לכתוב כך מבחינת גודל האותיות וכו', כיון שזה אינו סדר הכתיבה, שהוא כפי סדר הקריאה. רק הגויים, כותבים וקוראים משמאל לימין.

אבל בכל זאת, לגבי עצם משיכת הקולמוס בעת הכתיבה, אפשר למשוך את הקולמוס בצורה הפוכה, דהיינו מימין לשמאל. אם כן, מה היא ההוכחה? יוצא כי כל ההוכחה היא בעצם, ממה שכך מקובל לכתוב בעם ישראל, אבל זאת אינה הוכחה עצמית, מצד הכתיבה בעצמה, אלא רק שבפועל כך הוא מקובל.

וא"כ, קשה עוד לא על התוי"ט והמלבושי יו"ט בתירוץ עניין כל פינות שאתה פונה, אלא לא מובן ג"כ כיצד אמר בעל מדרש תלפיות, שזהו אות ומופת חותך, שהאותיות הם מהקב"ה, לא עשה כן לכל גוי'. כי לא מצאנו הלכה כזאת, שאם הסופר יכתוב ההיפך, שהדבר מעכב. הדבר סימן, כי ישנה גם אפשרות אחרת. דבר זה, קצת קשה לי. מי שימצא תשובה ויודיעני, ברוך יהיה.

בכל אופן, נסיים ונאמר את מה שנוגע להלכה למעשה, בעניין סדר הדלקת נרות החנוכה. הביאור הלכה כותב [בסי' תרע"ז], נמצא דיש לנו שלש שיטות. [עיי' לעיל ד"ה בכוונה]. דעת המחבר, זהו מרן השו"ע. האשכנזים אינו קוראים לו בשם 'מרן', אלא 'המחבר'. ודעת רש"ל והגר"א, ודעת הטורי זהב. וכל אחד יעשה כמנהגו. ואף שבחיי אדם לא נזכר כי אם

ומה שהביא ראייה מכתובה שלנו, הערוך השלחן גם מחזק זאת, את מנהגינו, ולדחות את דברי הלבוש, רק שהוא אומר את הדבר בסגנון אחר, גם כן הוי להיפך, בכתיבת כל אות לעצמו בכתב אשורית, דהולכים משמאל לימין. ויש בזה סוד גדול, בכתיבה מימין לשמאל בכלליות, ומשמאל לימין בפרטיות, לאכללא שמאלא בימינא, וימינא בשמאלא, כידוע לחכמי הקבלה. ומה שכתב מטבע המחולות, זהו דרך הטבע, ולא דרך השכל. מה אתה – הלבוש – מביא לי ראייה מן הטבע? אני מדבר לפי השכל. ויותר מזה, על פי המצוות.

אולם בכל זאת, יש לי כאן קצת שאלה, אשמח אם תצליחו לתרץ אותה. אם ישנם כאן סופרי סת"ם, אולי הם יענו לי. הרי הם טוענים, כי משיכת הקולמוס, היא מצד שמאל לצד ימין. לכאורה, נכון שכך הוא המקובל לכתוב. אבל מה יהיה, אם הסופר יכתוב מימין לשמאל, וכי הדבר יהיה פסול? אם סופר יכתוב לצד ההפוך, דהיינו יתפוס את הקולמוס, ויכתוב למשל את גג האות ב"ת מימין לשמאל, או את המושב שלה, וכי זה פסול? והרי אחרי הכתיבה, אי אפשר בכלל לדעת זאת. אמנם, המנהג המקובל בעם ישראל, הוא לכתוב משמאל לימין

וגם נפק"מ להלכה בעניין זה. כגון, אם הסופר כתב אות דל"ת, ואח"כ כתב אות ב"ת, אבל הוא הקריב אותם, והעקב של"אות ב"ת נכנסה לתוך האות דל"ת, א"כ לכאורה יש כאן צורת האות ה"א. אלא מאי, כיון שלפי דרך הכתיבה, מתחילים מצד שמאל לצד ימין, אזי יוצא כי בעצם, אף פעם לא היתה כאן צורת האות ה"א, וזה כשר. אבל אם הסופר יכתוב ההיפך, מימין לשמאל, א"כ יוצא כי בשלב הראשון, בשנייה הראשונה, היתה פה צורת האות ה"א. דנו בספרים בעניין זה. [עייני ריעות שלמה חלק שני כלל כ"א דף קל"ח הערה ע"ח]. זאת אומרת, כי ישנה מציאות כזאת, ישנם סופרים הכותבים כך.

שיטת השו"ע ושיטת המהרש"ל, מ"מ אין לדחות גם כן שיטת הטורי זהב, אחרי שהפרי מגדים ודרך החיים העתיקו להלכה.

ואין נפק"מ בכל זה בעצם המצוה, דבכל גווני לכולי עלמא. דהיינו, לפי כל הדעות, אף אחד אינו אומר, שאם אתה עושה לפי השיטה השנייה, לא יצאת ידי חובה. רק לעניין לכתחילה, באיזה מקום נכון יותר להתחיל להדליק ממנו. זאת היא השאלה.

וכפי שאמרנו, מנהגינו כדעת מרן, וכפי דעת האר"י ומהרי"ץ זיע"א, אחרי שמברך להדליק

וכו' שעשה נסים וכו', מתחיל להדליק משמאל לימין, זאת הדרך העיקרית, וכך ראוי ורצוי לעשות, ואין לשנות.

המקום ברוך הוא יסייענו על דבר כבוד שמו, אכ"ר.

חדש!

יצא לאור בעה"ת

מהדורא מיוחדת ומפוארת של נוסח תפילת

"הפרת עצה"

סגולה בדוקה ומנוסה בעזרת ה' יתברך לבטל עצת אויבי ישראל הקמים עלינו, מיסוד מהר"ר שלום שבזי זיע"א, ופעל בה גם מהרי"ץ זצוק"ל.

התפילה מנוקדת ומבוארת ע"י מרן שליט"א.

כמרכן יצא לאור מהדורא מיוחדת ומפוארת של

"הדרן עלך" לסיום מסכתא

הנוסח מבואר מנוקד ומוגה על ידי מרן שליט"א. כסלו ה'תשע"ה ב'שכ"ו.

כמרכן יצא לאור מהדורא מיוחדת ומפוארת של

נוסח התפילה לפני ואחרי הלימוד

הנוסח מבואר מנוקד ומוגה על ידי מרן שליט"א. כסלו ה'תשע"ה ב'שכ"ו.

כמרכן יצא לאור מהדורא מיוחדת ומפוארת של

תפילת הדרך

הנוסח מבואר מנוקד ומוגה על ידי מרן שליט"א. כסלו ה'תשע"ה ב'שכ"ו.

ה"מנויים לחיים" לקבלת שיעורי מרן שליט"א

יקבלו זאת לביתם במשלוח הבא בע"ה.

לק"י

הקו בפקוח מו"צ

"קול יהודי תימן"

058-70-20-222

תוכן ומידע לק"ק תימן

תורה, תפילה, הלכה, מוסר, שירים
מושגים, יצאו לאור, אירוועים, ועוד...

בעלות של שיחה סלולארית רגילה ולבעלי המנויים "ללא הגבלה" שיחת חינם
ניתן להשאיר הודעות בקו לזיכוי הרבים ללא תשלום,
כמו כן ניתן לפרסם בתי עסק וכדו' בתרומה סמלית,
השארית הודעות בשלוחה 9, מירסום ההודעה מותנה באישור הועדה הרוחנית.